

V

VIDA OFICIAL DA RAG

A ACADEMIA NA ACTUALIDADE

CRÓNICA DA ACADEMIA (2024)

A ACADEMIA NA ACTUALIDADE (ANO 2024)

COMISIÓN EXECUTIVA

A Comisión Executiva da Real Academia Galega actúa por delegación do Pleno e encárgase de exercer o goberno da institución. Dende o 24 de abril de 2021 a súa composición é a seguinte:

Víctor Fernández Freixanes, presidente
Margarita Ledo Andión, secretaria
Fina Casalderrey, tesoureira
Marilar Aleixandre, arquivista - bibliotecaria
Henrique Monteagudo, vicesecretario

PLENARIO

Está constituído por trinta membros de número e é o encargado de tomar as decisións últimas que afectan á Real Academia Galega.

Relación dos membros numerarios por orde de ingreso:

Andrés Torres Queiruga
Manuel González González
Xesús Alonso Montero
Xesús Ferro Ruibal
Antón Santamarina Fernández
Ramón Lorenzo Vázquez
Francisco Fernández Rei
Francisco Díaz-Fierros Viqueira
Rosario Álvarez Blanco
Víctor Fernández Freixanes
Xosé Luís Axeitos Agrelo
Euloxio Rodríguez Ruibal
Ramón Villares Paz

Margarita Ledo Andión
Manuel Rivas Barrós
Bernardino Graña Villar (*faleceu o 18 de xaneiro de 2025*)
Henrique Monteagudo Romero
Xosé Luís Regueira Fernández
Pegerto Saavedra Fernández
Fina Casalderrey Fraga
Marilar Aleixandre
Chus Pato
Ana Romaní
Ana I. Boullón Agrelo
Gonzalo Navaza
María Dolores Sánchez Palomino
María López-Sández
Lourenzo Fernández Prieto
Anxo Angueira Viturro

MEMBROS CORRESPONDENTES

Relación dos actuais membros correspondentes por orde de ingreso:

José Luis Varela Iglesias
Xosé Manuel González Reboredo
Xoán Carlos Rivas Fernández
Francisco Xavier Carro Rosende
Fernando López-Acuña López
Ivo Castro
Dieter Kremer
M.ª Teresa Barro Muñoz-Ortiz
Xosé María Lema Suárez
Xulio Ríos
Luís Daviña Facal
Johannes Kabatek
Xoán Babarro González
Xoán Bernárdez Vilar
Francisco Calo Lourido
Augusto Pérez Alberti
Xosé Xove Ferreiro
Modesto Aníbal Rodríguez Neira
Francisco Antonio Cidrás Escáneo
Ernesto Xosé González Seoane

Felipe Lubián Lubián
Héctor Manuel Silveiro Fernández
Carlos Xesús Varela Aenlle
Manuel Caamaño Suárez
Jorge Arbeleche
Craig Patterson
Luís Manuel García Mañá
Farruco Sesto Novas
Débora Campos Vázquez
Xosé Henrique Costas González
Antón Palacio Sánchez
Francisco Cerviño González
Alba Nogueira López
Xavier Vence Deza
Olivia Rodríguez González
Fernando Ramallo Fernández
José Manuel González Herrán
Luz Méndez Fernández
Goretti Sanmartín Rei
Xosé Antón Fraga Vázquez
Clodio González Pérez
Jorge Mira Pérez
Carlos Xavier Rodríguez Brandeiro
Marcos Bagno
Helena González Fernández
Olga Castro
Kirsty Hooper
Helena Villar Janeiro
Helena Zernova
Carmen Pazos Balado
Afonso Vázquez-Monxardín Fernández
Mercedes Queixas Zas
Xavier Senín Fernández
Ramón Nicolás Rodríguez
Celia Pereira Porto
Ana Romero Masiá
Luciano Rodríguez Gómez
Beito Silva Valdivia
Montse Pena Presas
Diego Rodríguez González

MEMBROS DE HONRA

Relación de académicas e académicos de honra actuais:

John Rutheford
Carlos Alberto Zubillaga Barrera
Marina Mayoral
María Rosa Lojo
Kathleen N. March
Takekazu Asaka

CRÓNICA DA ACADEMIA (ANO 2024)

XUNTAS ACADÉMICAS

O Pleno da Real Academia Galega reuniuse en xunta ordinaria e extraordinaria nas seguintes datas:

XUNTAS ORDINARIAS

O pleno da institución reuniuse de xeito ordinario o **6 de abril**, o **7 de xullo**, o **10 de outubro** e o **12 de decembro de 2024**.

XUNTAS EXTRAORDINARIAS

27 de abril de 2024. Sesión plenaria extraordinaria e pública da Real Academia Galega no auditorio municipal de Padrón co gallo da recepción de Anxo Angueira como académico de número.

17 de maio de 2024. Sesión plenaria extraordinaria e pública da Real Academia Galega co gallo do Día das Letras Galegas dedicado a Luísa Villalta, que se desenvolveu na Coruña.

8 de xuño de 2024. Sesión plenaria extraordinaria e pública da Real Academia Galega celebrada no auditorio da Xuventude de Cambados co gallo do ingreso de Takekazu Asaka como académico de honra.

COMISIÓN EXECUTIVA

A Comisión Executiva da Real Academia Galega reuniuse nas seguintes datas:

19 de xaneiro de 2024

29 de febreiro de 2024

18 de marzo de 2024

22 de abril de 2024

21 de maio de 2024

2 de xullo de 2024

23 de setembro de 2024

8 de novembro de 2024

3 de decembro de 2024

19 de decembro de 2024

INGRESO DE ANXO ANGUEIRA VITURRO

Anxo Angueira Viturro (Manselle, Dodro, 1961) é filólogo e escritor, profesor da área de Filoloxías Galega e Portuguesa da Universidade de Vigo e presidente da Fundación Rosalía de Castro. Ingresou na Real Academia Galega como membro de número o 27 de abril de 2024 no Auditorio municipal de Padrón. Chus Pato foi a encargada de darlle resposta en nome da RAG.

O seu discurso de ingreso, *I es a noite, i es a aurora. A poética da luz en Rosalía de Castro*, centrouse na evolución da alegoría da luz na obra de Rosalía, un elemento que funciona como símbolo tanto da dimensión social coma existencial e que reforza dende a reivindicación do espertar político de Galicia nas páxinas de *Can- tares gallegos* ata o reflexo das complexidades do eu nos versos de “Negra sombra”. Anxo Angueira ocupa a cadeira de Salvador García-Bodaño (1935 - 2023), a quen rendeu homenaxe antes de profundar no tema do seu discurso.

INGRESO DE TAKEKAZU ASAKA

Takekazu Asaka (Tokyo, 1952) foi profesor de castelán na Universidade Tsudajuku durante décadas, pero a súa paixón é a lingua e a cultura galegas. En recoñecemento a este labor, a Real Academia Galega recibiuo o 6 de xuño de 2024 como membro de honra nun acto celebrado en Cambados. O seu discurso de ingreso titulouse *Do poñente ó nacente. Unha ollada desde Xapón á lingua e á cultura galegas*.

O filólogo nipón levou ao seu idioma materno a Rosalía de Castro, Uxío Novoneyra ou os poetas medievais, promoveu a súa difusión a través da música, editou manuais pioneiros para a aprendizaxe do galego desde o xaponés, impartiu durante máis de quince anos clases da lingua de noso en varias universidades do seu país e estudou fenómenos lingüísticos como a gheada, o pronome de solidariedade e o infinitivo conxugado, entre outras achegas. O académico de número Francisco Fernández Rei foi o encargado de darlle resposta en nome da corporación.

ANDRÉS FERNÁNDEZ-ALBALAT, ARQUITECTO DA MEMORIA

A Real Academia Galega e o Colexio Oficial de Arquitectos de Galicia (COAG) rendéronlle homenaxe o mércores 4 de decembro a Andrés Fernández-Albalat Lois (A Coruña, 1924 - 2019) co gallo do centenario do seu nacemento. Baixo o título *Arquitecto da memoria*, o acto dedicado ao académico de número desenvolveuse na delegación coruñesa do COAG. Interviñeron:

Víctor Fernández Freixanes

Charo Fernández-Albalat Ruíz

Andrés Fernández-Albalat Ruíz

César Portela

Cristóbal Crespo González

Myriam Goluboff Scheps

Roberto Medín Guyatt

DÍA DAS LETRAS GALEGAS 2024

O pleno da Real Academia Galega, reunido o 29 de xuño de 2023, acordou dedicar o Día das Letras Galegas 2024 a Luísa Villalta (A Coruña, 1957 - 2004), cadrandoo co vinte aniversario do seu pasamento.

Creadora dunha obra singular e sólida que a converteu nunha das grandes figuras da literatura galega que emerxeron na segunda metade dos anos 80 e primeiros dos 90, o Día das Letras de Luísa Villalta foi unha ocasión excepcional para reivindicala en toda a súa amplitude como intelectual. A autora coruñesa foi unha escritora para facernos pensar o mundo contemporáneo, a través dunha obra marcada polo pensamento apaixonado, a procura do rigor e tamén a exploración estilística. O cruzamento entre a poesía e a música é outro dos trazos definitorios dunha autora recoñecida sobre todo como poeta, pero que tamén cultivou con talento o teatro, a narrativa de ficción, o ensaio, o articulismo e a tradución.

LUÍSA VILLALTA. “E FORMO PARTE”

Ana Romaní

Nunha fin de semana de 2004, entre o 17 e o 18 de xaneiro, 46 días antes de morrer con 46 anos, a escritora Luísa Villalta escribe no lateral dun almanaque da editora Assirio & Alvim:

Escoito a voz
que me silencia:
comezo a expresar
o necesario

Os catro versos concentran algúns dos signos do orixinal alfabeto que codifica a indagación literaria da escritora. A voz e o silencio resoan na súa procura das interseccións e cruzamentos entre a poesía e a música; a expresión do necesario abre o espazo da paixón reflexiva na que se sustenta a súa obra.

O *Almanaque poético* da editora portuguesa acolle as últimas escrituras da autora. Apunta nas súas páxinas diálogos con outros textos, ideas, poemas. Non é a primeira vez. A literatura require estudo, traballo, dedicación esixente, e toda a súa obra, que escribe en apenas vinte anos, dá testemuña da responsabilidade coa que constrúe o seu proxecto literario. Entre 1989 e 2004, publica cerca de quince títulos e numerosos artigos, alén doutros moitos textos, diseminados por distintas publicacións colectivas. Luísa Villalta mantén o pulso tenso da pescuda intelectual en cada acto de escrita cunha atenta interacción cos debates do seu tempo, que é tamén este. A coherencia da súa posición intelectual é un dos trazos significativos dunha personalidade literaria que se debuxa con matices propios e singulares no contexto da dúas últimas décadas do século XX e primeiros anos do XXI.

Os cadernos que a acompañan rexistran ideas e esbozos. Poderíamos pensalos como unha constelación que ilumina os puntos do orixinal territorio intelectual da escritora. De enlazarmos cunha liña cada unha desas formas refulxentes, que figura se debuxaría na bóveda celeste?

“a nena que aínda teño de chegar a ser”

nacín enfrente de min mesma
cando a Pescadería era un leito de sereas

Luísa Villalta nace na Coruña o 15 de xullo de 1957. A cidade na que residirá a maior parte da súa vida será materia principal da súa obra. No libro *En concreto* tomará a dimensión máis plena ata se fusionar coa propia poeta. A casa familiar situada na rúa Vila de Laxe acolle os primeiros anos de infancia. É a filla maior dunha familia de clase media, o pai, profesor mercantil, a nai, formada en comercio, imprimirán nas dúas fillas a afección pola música. Con oito anos comeza a formación no Conservatorio de Música da Coruña. Dezaoto anos despois concluirá como titulada superior de violino. Estuda no colexio das Xosefinas e remata o curso de acceso á universidade no Instituto Eusebio da Guarda en 1973-74. Ávida lectora desde a infancia, os primeiros anos de vida transcorren entre xogos nos xardíns de Méndez Núñez e na Mariña, debuxando, observando o mundo coa curiosidade dunha nena esperta e decidida nos seus propósitos, fosen estes estudar violino ou aprender a patinar en Riazor.

Luísa Villalta volverá aos xardíns da infancia anos despois, no seu camiñar pola Cidade Alta:

E falo tamén dos xardíns que organizan estratexias
para que a nena que aínda teño de chegar a ser
desconfíe dos lugares abertos
que non teñen saída

“Eis a Música, que brota como río da existencia”

Nunha tarde de 1978 na contorna da Torre de Hércules soa a música de Escaino. O grupo créase dous anos antes, os ensaios na cociña da vivenda da poeta convocan sonoridades da música galega e da celta, tamén algo de jazz, como lembra Juan Fernán Vello. No repertorio temas instrumentais e algunha peza vocal na voz de Luísa Villalta. Son composicións de Paulino Pereiro, con quen casa en abril dese ano. En 1985 entrará a formar parte da Orquestra de Santiago e posteriormente da Xove Orquestra de Galicia.

A música foi a ocupación principal na mocidade, obxecto dos primeiros artigos e foco de moitas das reflexións ensaísticas posteriores. Será tamén base da articulación da obra literaria e trazo significativo da súa poética. Na común

paixón musical xérase un dos vínculos importantes para a escritora. Nos anos 80 asiste con regularidade aos encontros literario-musicais que Francisco Pillado e Manuela Vega organizan na súa casa. O director dos *Cadernos da Escola Dramática* publicará as primeiras pezas teatrais de Luísa Villalta. É o investigador teatral quen suxerirá a forma dramática de *Concerto para un home só*, inicialmente concibido como un relato. Francisco Pillado, que como director de edicións Laiovento publicará tamén o ensaio *O Don Hamlet de Cunqueiro: Unha ecuación teatral* e a novela *Teoría de xogos*, facilitaría igualmente, segundo Pilar Pallarés, a edición do primeiro libro de poemas, *Música reservada*, en Edicións do Castro.

Licénciase en Filoloxía Hispánica e en Galego-Portugués pola Universidade de Santiago de Compostela en 1982. Nos anos seguintes continúa a súa dedicación á música mais tamén escribe os poemas que despois formarán o primeiro libro, publica en *El Correo Gallego* “Sete haikus”, edita as obras *Concerto para un home só* e *O representante* e gaña o I Certame Literario da Facultade de Filoloxía da USC. En 1988 aproba o concurso-oposición de agregados de Bacharelato, segundo denominación da época, e despois de impartir aulas en varios centros exercerá en 1991 como profesora de lingua e literatura galega con destino definitivo en Sada, no instituto Isaac Díaz Pardo. Luísa Villalta implícase nas actividades do centro, a biblioteca, o grupo de teatro, a revista, os clubs de lectura, os recitais, a aula de música... O alumnado lembra o compromiso docente da escritora, a súa defensa do ensino público e da educación como espazo de liberdade e corrección das desigualdades.

Chegara ao instituto de Sada en 1991. Nese mesmo ano publica *Música reservada*, *Silencio*, *ensaiamos* e *O paseo das esfínxes*.

“Eis a poesía. Un camiño de coñecemento”

A poesía é palabra melódica, escribe no prólogo de *Música reservada*. A música é motivo central do libro no que reúne os poemas de corte existencial escritos nos anos 80 e distribuídos en cinco seccións. Organiza a obra con meditada estrutura. Vaino facer tamén en *Ruído*. Luísa Villalta escribe e compón, constrúe unha arquitectura verbal, sonora, conceptual. A palabra melódica é “un camiño ao coñecemento”. E a súa voz soará diferente. Segundo a poeta Pilar Pallarés:

No contexto da poesía de oitenta, década de criación dos poemas que conforman *Música reservada*, e mesmo na poesía galega de maneira global, a de Luísa Villalta é cando menos “rara”, por diferente e por infrecuente. Éo pola súa dependencia da música, por ser “poesía de pensamento”, polo seu carácter racional, pola abstracción.

“Sempre o teatro á procura da verdade”

Tamén a música resoa no teatro. *O paseo das esfinxes* publícase en 1991 nos *CADERNOS DA ESCOLA DRAMÁTICA GALEGA* que acolleran nos dous anos anteriores as pezas *Concerto para un home só* (1989) e *O representante* (1990). O conflito existencial, o xogo de identidades e aparencias, a escolla do propio camiño e a rebelión fronte ao destino imposto cruzan os textos nunha variedade que vai do teatro poético ao teatro do absurdo. Como apuntou o escritor e director Lino Braxe:

Encontramos o coñecemento do teatro poético dialogando co clásico en *O paseo das esfinxes*, o mundo shakesperiano mesturado coas sagas criminosas da novela negra en *As certezas de Ofelia*, o teatro dentro do teatro en *O representante*, o teatro do absurdo e a súa paixón pola música en *Concerto para un home só*.

En *As certezas de Ofelia* (1999), unha vinganza que traslada os personaxes de Shakespeare ao presente, a protagonista revólvese, desmonta a corrupción e a mentira na que se sustenta a familia e o poder. Dous anos despois publica *Os doces anos da guerra*, o seu texto máis audaz, a procura dun teatro persoal no que introduce recursos de diferentes linguaxes e desafíos escénicos. A derrota do idealismo e o triunfo do pragmatismo remiten ao contexto da transición política.

O seu interese polo teatro lévaa a traducir o *Manifesto por un novo teatro* de Pier Paolo Pasolini e *A mandrágora* de Nicolás Maquiavelo (en colaboración con Francisco Pillado) e a escribir o ensaio *O Don Hamlet de Cunqueiro: Unha ecuación teatral* (1992) no que, como explica, procura “mostrar e, se acaso, deitar algo de luz sobre un enigma chamado Hamlet, na formulación particular que del fixo, con toda lexitimidade e lucidez, Álvaro Cunqueiro”. Mostra do seu coñecemento da historia da arte dramática a obra sorprende no contexto literario da época, o ensaio e a escrita teatral eran espazos maioritariamente masculinos. No teatro, en concreto, apenas uns nomes continuaban o camiño de Xohana Torres. De engadirmos á situación a posición marxinal do xénero dramático no sistema literario galego non sorprende o carácter de exercicio resistente da escritura escénica. A escolla sitúa a Villalta no excepcional da construción do discurso dramático de autoría feminina. A autora anticípase, tanto neste ámbito coma no do ensaio. É unha demostración da amplitude do seu proxecto literario para un país que neses anos comezaba a establecer as bases do que se denominaba “unha cultura normalizada”.

“Abrir ao futuro o reino que un día perdemos”

1991 é un ano inaugural na vida literaria da poeta. Ábrese coa publicación de *Música reservada*, péchase coa de *Silencio, ensaiamos*. “Once historias que percorren moi diferentes timbres e tesituras, harmonías e orquestracións”, líase na contracuberta. O tempo paira sobre o conxunto que se detén na función da literatura, o amor e a morte, o exilio, o progreso... Se ben é o único libro de relatos publicado, colabora con outros textos en revistas e volumes colectivos, entre eles na antoloxía *Narradoras* (2000) que reúne narracións de 25 autoras; no limiar indícase: “A compilación que aquí se presenta quere inaugurar un espazo case inédito nas nosas letras: a narrativa de muller”.

Luísa Villalta é unha narradora talvez ensombrecida pola obra poética. A novela *Teoría de xogos* (1997) amosa o singular do seu proxecto. Nun diálogo con *Die Wahlverwandtschaften* (*As afinidades electivas*) de Johann Wolfgang von Goethe, unha voz feminina lembra e relata as relacións e vivencias íntimas dun círculo de cinco personaxes que comparten lugar de traballo. Unha novela que cómpre situar, segundo Inma Otero Varela, na narrativa experimental dos anos 80 e 90.

Cun rexistro diferente *As chaves do tempo* (2001) é unha novela breve sobre o sometemento e a liberdade nunha imaxinaria Galiza medieval. O texto mira o futuro cos materiais da memoria: “Abrir ao futuro o reino que un día perdemos” lemos, e explora acaso tamén outro público. X. M. Eiré, nunha das recensións que dá conta da saída do libro, subliña: “Cando se procuran discursos narrativos que ilustren determinados momentos históricos e que sexan asequíbeis á lectura de mozos e mozas, a escaseza de títulos é case patética”.

Ademais destes tres títulos o legado da autora atesoura máis relatos e algunha novela. Luísa Villalta é unha escritora multixenérica que abraza a poesía, a literatura dramática, a narrativa, o ensaio, o xornalismo de opinión e mesmo cadernos de aforismos e de carácter memorialístico. É a dimensión integral dunha obra de gran coherencia con textos interconectados que emerxen dun mesmo núcleo: a paixón creadora na vontade da razón.

Nos anos 90 entra como vogal na directiva da Asociación de Escritores en Lingua Galega, participa no consello de redacción da revista *Contemporánea*, representa a AELG no European Writers Congress en Viena, asiste aos congresos de Galeusca, ao III Congreso de Escritores Galegos, ao Simposio Internacional Muller e Cultura ou ás I Xornadas das Letras Galegas en Lisboa. Prodúcese tamén neste tempo cambios importantes na súa vida persoal, e a música, cando menos no seu estudo e execución, deixa de ocupar o centro, “unha cadencia rota”. No caderno *Compendium musices* escribe “Mentres poda pensar e amar o que penso persistirá a paixón creadora”.

“Haberá poesía en que salvar-se?”

Entre febreiro de 1993 e setembro de 1994 escribe *Ruído* (1995). Luísa Villalta suspende a execución, detén o arco, párase a escoitar o “ensurdecido vértigo” dun “corazón que galopa o seu ritmo”. Dalgún xeito o libro anuncia o xiro que anos despois explica na súa “Poética da concreción”: “Baixei os sonidos ao silencio da necesidade e púxenme a escoitar”. A obra da poeta emerxe aí, nese atender, ouvir, comprender. O camiño ao coñecemento de *Música reservada* toma aquí a resonancia dun tambor que esperta, “o rito da palabra tensa pel do mundo”. “Isto é tamén unha muller que resiste”, escribe. O poema (“a poesía é ruído provocado”, afirma) móvese, a voz explora a disonancia. O penúltimo poema de *Ruído* inaugura o percorrido pola cidade, nun movemento “cara afora” que en 2004 tomará as dimensións de *En concreto*. *Ruído* rexistraría ese tránsito que se opera na poética da escritora.

Alén dos prólogos de *Música reservada* e *Ruído*, o carácter reflexivo que alicerza a voz de Luísa Villalta revélase tamén en dúas autopoéticas: “Sobre un certo estado de conciencia” (2000) e “Poética da concreción” (2003). Se na primeira a música é forma primordial: “O estado de conciencia a que me refiro parte en min da interpretación musical (...) A melodía que soa no violino xorde dun acto continuo da vontade (...) Desta mesma vontade nace a palabra”. Na segunda (á que volveremos) a vontade apunta un movemento: “Un día saín do meu violino, lembro, e enxordecín a escala da corda por lle facer nós de palabras que me permitisen baixar aos camiños”.

No mesmo ano de *Ruído* publícase *Rota ao interior do ollo* (1995). O Cadrado Sator articula un dos títulos máis peculiares da autora, unha *plaque* de cinco poemas breves encadeados que xiran arredor do multipalíndromo constituído polas palabras latinas: Sator, Arepo, Tenet, Opera, Rotas. Os poemas formarán en 2003 o caligrama en forma de ollo que a autora preparará para a iniciativa *Botella ao mar* e a exposición *Flying Carpet*. Este caligrama é mostra do seu interese pola dimensión visual do poema que Luísa Villalta estuda tamén en debuxos e caligrafías. A exploración das contornas do poético e as súas manifestacións vaina levar ademais á indagación sonora sobre a dicción e a vibración do texto nun traballo recitativo no marco da fonopoesía, segundo noticia de Xosé María Álvarez Cáccamo.

No ensaio *O outro lado da música, a poesía. Relación entre ambas artes na historia da literatura galega* (1999) percorre os vínculos entre o son e o texto. O propósito da obra é “restituír a primitiva unidade da música e a poesía desenvolvendo un punto de vista inédito na interpretación dos textos literarios”, como recolle a contracuberta. A autora atende as temáticas mais tamén a dimensión rítmica e sonora dos poemas coa que trae un inusual itinerario desde as orixes ao século XX.

Unha inédita formulación que reflicte a orixinalidade dos seus enfoques e a sutil e perspicaz lectura de Luísa Villalta.

“a inmensidade do espacio que temos para voar”

A revista *Festa da palabra silenciada* convoca no número de 1994 algúns dos debates feministas do momento: “Para dar conta da vizosidade do pensamento feminista, nada mellor que traer á palestra os debates actuais e os temas claves ou preocupantes”, explica Mª Xosé Queizán. Entre os artigos figura “Mulleres si, pero” que xunto co traballo titulado “Por que os homes non nos len?” do volume colectivo *Escrita e mulleres. Doce ensaios arredor de Virginia Woolf* (2003) poderíamos considerar dous dos textos que condensan o pensamento de Luísa Villalta respecto ao feminismo, ou cando menos a súa posición sobre a condición das escritoras. No primeiro explica a xénese, “faga o que faga algo me lembra sempre que son unha muller”, e a medida dos debates do momento: “E a cuestión segue aí mesmo pesadamente nos interminábeis debates sobre literatura e muller, cultura e muller...”. Neses anos as escritoras víanse obrigadas a pensar o lugar da escritura, definir posicións. O artigo que remata apelando á “inmensidade do espacio que temos para voar” terá continuidade en 2003 nunha análise máis detallada que tenta dar resposta á pregunta “Por que os homes non nos len?”. Desenvolve un discurso antiesencialista que apela á razón: “Sen racionalismo non habería feminismo”; advirte sobre o que denomina “encerronas do feminismo” e a súa utilización por instancias servidoras do capitalismo e apunta: “O feminismo ten un campo de análise e actuación renovado na medida en que parte da súa mensaxe está a ser reutilizada como un novo meio de aclimatar unha nova feminidade, isto é, mudar o necesario para que nada mude”; e insta ás mulleres a que non se conformen consigo mesmas e amplíen o seu rexistro involucrándose en terreos inhabituais.

A inconformidade maniféstase, en Luísa Villalta, na literatura e na actividade pública. Participa vivamente nos debates culturais da fin do milenio. É unha das impulsoras do Foro da Cultura Galega - no que coordina a área de Revisión Histórica e Análise Crítica da Cultura- que tiña por obxecto analizar as condicións da cultura. Ánxel Huete, un dos artífices da iniciativa, explicaba nos medios: “É imprescindible que exista un espacio de concurrencia independente, desde o que o poidan manifestar a súa opinión as persoas da cultura. Desde o que artistas, músicos, escritores ou ensinantes poidan defenderse do dirixismo e da instrumentalización da cultura que se fai desde as administracións”.

Pensamento e acción reflicten a preocupación da escritora partícipe nos procesos de activación social e política a través de distintas plataformas. Forma parte da Mesa pola Normalización Lingüística, tamén do BNG, no que ingresara no

ano 1992, asiste a reunións de escritores a prol dun acordo ortográfico... No IV Congreso de Escritores en Língua Galega (Vigo, 2001) le “Da épica ao publicismo” sobre a situación literaria no cambio de século:

Debemos detectar e desafiar o cada vez maior control que intenta poñer couto á liberdade de pensamento e expresión, tanto polo procedemento do silenciamento directo como pola banalización e minimización tendente a neutralizar os discursos tanto éticos como literarios que afrontan ese control.

Sobre estas e outras cuestións volverá nas columnas que publica entre xaneiro de 2002 e marzo de 2004 no semanario *A Nosa Terra*, recollidas despois en *O libro das columnas* (2005).

“formalmente libres pero sustancialmente impotentes até a exasperación”

Se ben a súa sinatura foi habitual en publicacións periódicas (*Agália*, *Man Común*, *Festa da palabra silenciada*, *Grial*, *Luzes de Galiza*, *A Trabe de ouro*, *Página abierta*, *Mundo Lusófono* etc.) a columna xornalística vai permitirlle un discurso con continuidade ganduxado coa actualidade. Luísa Villalta propón un campo para o debate, alimenta unha vontade de intervención para estimular unha reflexión crítica. Implícase, toma partido, crea opinión, deita outra lectura, enfía humor e ironía nunha ollada propositiva co ánimo dun pensar colectivo máis aló do inmediato. E apenas se complace, foxe de lugares comúns mesmo nos momentos de maior intensidade emocional e interpélanos. Sobre a indignación colectiva que mobiliza o país co afundimento do *Prestige* reflexiona:

e en certo modo é ben triste que estexamos todos de acordo en sentirmos iguais, irmáns, paralelos equivalentes e colaboradores pola negativa, nós que nunca tivemos unha mesma idea común, compartida e activa da dignidade que agora sentimos ferida.

A escritora tira da tona da actualidade o irrelevante para se deter no núcleo que desvela o urdido do real. Cun estilo coidado e directo, convoca, interpela, mobiliza. A lectura hoxe das súas columnas desvela a lucidez da análise e a capacidade para detectar os indicadores dos problemas por chegar: a perda de falantes, a crise económica, ou as consecuencias do peche dos medios de comunicación en galego, entre outros.

Se toda a nosa historia fose así, un construír, máis que un acumular, fragmentar e derrubar, se cada unha das nosas actuacións fosen un continuo cimentar máis que un utilizar e desgastar, gozaríamos da vida nun país seguro de si mesmo, acolledor, criativo e orgulloso.

200 000 persoas, segundo a organización, percorrían un 9 de febreiro de 2003 as rúas da cidade da Coruña. A das maletas xerou algunha das imaxes icónicas das manifestacións de Nunca Máis. Luísa Villalta tamén estaba alí. Participa das amplas mobilizacións cívicas contra a xestión do afundimento do *Prestige*, colabora nas publicacións colectivas, intervén en recitais, escribe artigos... Ese ano o Día das Letras lembra a Antón Avilés de Taramancos. Na columna de *A Nosa Terra* escribe:

A presente histamina primaveral contra un poder abusón non dá para unha revolución. Pero aí está tamén para que serven os libros, para levar as contas pendentes, para poñer ao ar as feridas. Temos no conxunto da obra de Avilés a épica escura dunha vitoria difícil, unha historia colectiva na que ficou encerrada a súa historia persoal, co corazón aínda en vilo, en espera sempre dun capítulo decisivo.

“púxenme a escoitar”

O 24 de xaneiro de 2004 o xurado do premio de poesía Espiral Maior decide por unanimidade galardoar o libro *En concreto*. A acta subliña o carácter expresionista dun texto que rende homenaxe á Coruña, destaca “o pensamento poético maduro e un equilibrio estilístico entre o conceptual e o visionario”. A escritora explicaría que con este libro enfrontaba un particular reto e decidiu poñelo a proba nun certame.

Baixei os sonidos ao silencio da necesidade e púxenme a escoitar.
Quixen traer a poesía ao chan e edificar a memoria de promisión de que falan
os soñadores corazóns que me rodean na Historia.
Procurei a concreción.

A “Poética da concreción” (2003) rexistra un xiro no seu pensamento poético, o chan e a escoita son símbolo e intención: “Un día saín do meu violino, lembro, e enxordecín a escala da corda por lle facer nós de palabras que me permitisen baixar aos camiños”. O movemento é cara a unha nova cadencia: “Quixen, quero, transcreber o que vibra en min, o que escoito. O que é”. Esa pulsión da escoita, do

que vibra (“O ritmo non é unha cuestión puramente ornamental. Nel latexa unha forma de coñecemento distinta, non racional”, lembra Arturo Casas) non implica abandono da procura racional que tensa a súa voz. A estrutura de *En concreto* é unha estrutura significativa. A autora explicábaa así:

Na primeira parte os poemas xiran arredor dos aspectos míticos da cidade, a historia e tamén a intrahistoria da cidade [...] Unha segunda parte son “Edifícios” onde se recrean estes armazóns nos que se move a vida humana [...] Hai unha crítica contra a explotación inhumana do chan [...] unha defensa desta primitiva relación dos seres humanos co chan. A terceira parte é máis dinámica, “Estampas”, onde se reproducen situacións da vida urbana. A cuarta, “Nomes”, é unha reflexión lírica de como os nomes se defenden do seu vaciamento de significado [...]. Finalmente a quinta é o “Poema da cidade alta” [...] Aí proxéctome eu mesma.

A cidade toma unha dimensión colectiva e ao tempo moi persoal: “Fala da continuidade entre o eu e o nós”, apuntaba. Soa o vento, o mar aperta as vidas de traballo dos barrios, a poeta revela os rastros, os nomes, as portas sen saída. *En concreto* dilátase no verso amplo dunha voz que, no amor e no odio, escoita os ritmos soterrados, o ollo que vixía e que ilumina, as vibracións discordantes da cidade; escoita outra memoria e o paso do eu no nós.

Mírame, mírate, mírame en ti
e escólleme para soñarte.

O libro aporta, segundo X. M. Álvarez Caccamo, “unha inflexión notable á densidade discursiva do texto colectivo da poesía de intención civil”.

A obra de Luísa Villalta é un corpo textual atento, entregado, e ao tempo á espreita, respirando cos instrumentos da razón levada da liberdade. O pensamento articula unha obra que non se detén, que comprende e para iso non dubida a escritora en mobilizar marcos, percutir diccións, tensar o texto no desexo emancipado dunha liberdade que pula no interior e que ten nos poemas de *O Papagaio* (2006) unha poderosa expresión.

“destes nosos corpos, o único que somos”

En marzo de 2001 comezan as obras de derruba do Papagaio na cidade da Coruña. As humildes vivendas e as vellas casas de prostitución do barrio deixarán paso a

unha urbanización, un aparcamento e un centro comercial. Maribel Longueira fotografía o proceso, as marcas da ruína, a acción das escavadoras, o derrubamento e os restos. Entre os cascallos rexistra vestixios de obxectos domésticos, desposos da exclusión. Convida varias poetas a escribir algún texto sobre o barrio. Ás poucas semanas Luísa Villalta preséntase na súa casa con dezanove poemas, as imaxes correspondentes e todo organizado nas tres seccións que despois integrarán o libro.

Os poemas auscultan a respiración das fotografías, escoitan o seu pulso. As vidas das mulleres do Papagaio toman forma na voz dunha poeta que ergue nela a dignidade no medio da hipocrisía, da moral represora e da violencia patriarcal que equipara á violencia da especulación urbanística. Segundo Álvarez Cáccamo: “Evidencian un claro parentesco de anoxia coa agresividade dos turbios negocios que sustentaron o proceso de reconversión do barrio. A immoralidade do comercio sexual e a propia da especulación urbanística comparten a mesma raíz ideolóxica”. A voz emerxe no rigor da verdade e da escoita a ras-de-chan, é “a poesía ao chan” da Poética da concreción na que anunciaba unha posición inconforme “desta idade media burguesa que me separa do coñecemento e intenta dirixirme á trapela do bon gosto”. A escritora enfronta a trapela e o simulacro, disecciona a exclusión e os prexuízos, reconstrúe a outra historia. A voz da poeta adquire en *Papagaio* unha inaudita reverberación.

A escritura de Luísa Villalta irradia exploración e movemento, desde o núcleo e á procura da formulación máis profunda despreza rexistros formais e estilísticos con texturas diversas. Afástase, semella, da repetición á que a formación musical obriga, talvez reservara á literatura a liberdade dunha execución sen reiteración, unha execución que crea. O poético sería, nesa exploración, liberdade, pensamento que se revela, reflexión, escoita e acontecemento.

O exterior
baila nas sombras

Luísa Villalta falece inesperadamente na madrugada do 6 de marzo de 2004 na súa casa, mentres durmía. Unha meninxite fulminante pon fin á vida da escritora.

Agardábana nunha xuntanza da AELG en Compostela e na inauguración dunha mostra en Oleiros con ocasión do Día Internacional da Muller, tamén na exposición *Flying Carpet* que acollía o seu ollo caligrama na Fundación Torrente Ballester. Días antes participara na presentación do libro *Intifada: Ofrenda dos poetas galegos a Palestina*. Remitira a *A Nosa Terra* o artigo “Cultura, Cultureta, Culturalismo” publicado o 4 de marzo, revisara *En concreto* para a súa publicación, preparaba con Maribel Longueira o proxecto do Papagaio, comprometérase para

o manifesto de inauguración de Abril dos Libros en Pontevedra, enviara o poema para a edición de *Bóveda na voz dos poetas*, do Congreso A Galiza de Bóveda... E escribía cada día no almanaque de Assirio & Alvim, o último apuntamento comeza: “O exterior/ baila nas sombras”.

E todo se suspende.

Un violín soa fronte o mar no cemiterio de Santo Amaro. O sol quece o desamparo dun luns de marzo. Na noite, cando todo enmudeza, acaso unha liña imaxinaria perfíle na bóveda celeste a forma dun corpo pensante en clamorosa vontade de voo.

“non me abandono e formo parte”

Catro meses despois do seu falecemento publícase *En concreto*.

Así vou eu
formando parte
Non me abandono e formo parte

Os acentos da súa voz, os focos do seu traballo, o alento da súa escrita fan dela unha autora que sorprende na súa singularidade; e sendo unha escritora que se incardina no seu tempo, traza no literario insólitos itinerarios. A solidez do edificio que constrúe emerxe nunha obra marcada pola exploración, o pensamento apaixonado, a procura do rigor. Luísa Villalta pon de relevo, unha vez máis e fóra de estereotipos, a amplitude do campo literario que se estende en trazos de autoras únicas.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- Álvarez Cáccamo, Xosé María (2004). *En concreto*, de Luísa Villalta. *Festa da Palavra Silenciada*. 19, 68-69.
- Álvarez Cáccamo, Xosé María (2022). Tres poemas de Luísa Villalta. A imaxe antropomórfica. *Abriu*. 11, 337-351.
- Braxe, Lino (2018). A eterna busca dunha suite inasíbel. En: Alexandrina Fernández Otero e Lino Braxe, eds. *Sinfonía de escenas: obra dramática completa de Luísa Villalta*. A Coruña: Edicións Proscritas e A. C. Alexandre Bóveda, 18-26.
- Fernández Otero, Alexandrina (2018). Notas arredor dunha sinfonía de escenas. En: Alexandrina Fernández Otero e Lino Braxe, eds. *Sinfonía de escenas*:

- obra dramática completa de Luísa Villalta*. A Coruña: Edicións Proscritas e A. C. Alexandre Bóveda, 7-17.
- García-Montero, J. (2004). En *concreto*, Luísa Villalta. *Anuario Grial de Estudos Literarios Galegos*. 2004
- Guimarães, Fernando Martinho (1998). Luísa Villalta e os descaminhos da poesía. En: Xoán Carlos Domínguez Alberte, Begoña Eguizábal Gándara e Amelia Rodrigues Esteves, eds. *Actas das I Xornadas das Letras Galegas en Lisboa*. [Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades], 387-395.
- Illa bufarda (2014). *Música e poesía en Luísa Villalta* [audiovisual]. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega. Dispoñible en <https://vimeo.com/90032190>
- Luísa Villalta. Muller de música e poesía*. Cadernos de Estudos Locais, 32. Sada: Asociación Cultural Irmáns Suárez Picallo, 2020.
- Nogueira Pereira, María Xesús (2020). *Papagaio*, de Maribel Longueira y Luísa Villalta. Crónica fotográfico-poética de la transformación de un barrio. En: Miguel Angel Chaves Martín, ed. *Visiones urbanas. IX Jornadas Internacionales Arte y Ciudad*. Madrid: Universidad Complutense, 339-346.
- Otero Varela, I. (2018). [Declaracións sobre a obra de Luísa Villalta]. *Diario Cultural*. 6/III/2018.
- Pallarés, Pilar (2023). “No reverso da mansedume”. En: Luísa Villalta, *Así vou eu, formando parte*. Santiago. Chan da Pólvora, 9-45.
- Ponte, P. (2006). *Papagaio*. As últimas paredes. *Faro de Vigo. Faro da Cultura*. 4-5.
- Rábade Villar, María do Cebreiro (2004). O longo poema dos pasos. *Grial*. 164, 82-83.
- Requeixo, Armando (2020). Luísa Villalta ou a poética da concreción. En: Luísa Villalta, *As palabras ingravidas*. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.
- Requeixo, Armando (2023). Introducción. En: Luísa Villalta, *Pensar é escuro. Poesía reunida (1991-2004)*. Vigo: Galaxia, 7-69.
- Romaní Blanco, Ana e Casas Vales, Arturo (2014). Xela Arias e Luísa Villalta. *Letras, interartes, proxectos na fin de século* [xornada, 26 de marzo de 2014]. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega. Dispoñible en <https://consellodacultura.gal/evento.php?id=200173>
- Seara, Teresa (1995). Palabras como armas. *Ruído. A Nosa Terra*. 688.
- Seara, Teresa (2005). A Cidade Alta. *Tempos Novos*. 92.
- Seara, Teresa (2006). Dignidade da ruína. *Tempos Novos*. 114.
- Seoane Cao, Xosé Anxo, dir. (2022). *Luísa Villalta paixón e compromiso 1* [video]. A Coruña: IES Isaac Díaz Pardo. Dispoñible en <https://youtu.be/1YKzhUo2P-DE?si=2m7aQ0Eo2yjURZl6>

- Veiga, Eva (2023). A música do pensamento. En: Luísa Villalta, *Así vou eu, formando parte*. Santiago de Compostela: Chan da Pólvora, 185-223.
- Vidal, C. (2004). Luísa Villalta gaña o Espiral Maior cunha recreación poética da Coruña. *A Nosa Terra*. 29/I/2004, 25.
- Villalta, Luísa (1994). Mulleres si, pero. *Festa da Palabra Silenciada*. 10, 48-49.
- Villalta, Luísa (2000). Sobre un certo estado de conciencia. *Galicia Hoxe. Revista das Letras*. 500 (27/VII/2000).
- Villalta, Luísa (2002). Da épica ao publicismo. *A Nosa Terra*. 1020.
- Villalta, Luísa. (2003). Por que os homes non nos len? (A difícil homologación da literatura escrita por mulleres). En: Belén Fortes, coord. *Escrita e mulleres: doce ensaios arredor de Virginia Woolf*. Santiago de Compostela: Sotelo Blanco, 61-84.
- Villalta, Luísa (2003). Poética da concreción. *Boletín Galego de Literatura*. 29, 249-257.
- Villalta, Luísa (2004). [Declaracións sobre *En concreto*]. *Diario Cultural*. 4/II/2004.
- Villar, Miro (2004). *Música reservada*, de Luísa Villalta. *Festa da Palabra Silenciada*. 19, 70-72.

PLENARIO EXTRAORDINARIO DA REAL ACADEMIA GALEGA NO DÍA DAS LETRAS GALEGAS DEDICADO A LUÍSA VILLALTA

A sesión extraordinaria e pública do 17 de maio da Real Academia Galega celebrouse no Teatro Rosalía de Castro da Coruña. Ana Romaní, Margarita Ledo e Euloxio R. Ruibal trazaron o retrato dunha intelectual en toda a amplitude do termo a través de distintos fragmentos e referencias ao seu legado literario e extraliterario.

A sesión arrincou coa interpretación de dúas pezas de Bach a cargo de Kiyoko Ohashi no violín. Ana Romaní propuxo na primeira alocución un xogo literario no que debuxou un hexágono de palabras de Luísa Villalta. A continuación, Margarita Ledo afondou na acción e no pensar colectivo, nese “formar parte” que Luísa Villalta practicou na militancia política ou como membro da directiva da Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega. Euloxio R. Ruibal detívose por último no teatro de Luísa Villalta. A autora era coñecida sobre todo como poeta, mais a celebración do seu 17 de maio contribuíu a visibilizar esoutros xéneros que cultivou tamén con salientables achegas. Un deles é o dramático, ao que pertence precisamente o seu primeiro título publicado, Concerto para un home só (1989), recuperado pola RAG nunha edición conmemorativa coa que foi agasallado ao público que encheu o recinto.

Víctor F. Freixanes puxo o acento no compromiso cívico de Luísa Villalta en todas as súas dimensións, e especialmente na lingüística, nun chamamento a pensar o futuro do idioma propio colectivamente.

O pleno extraordinario rematou coa interpretación do himno galego de Estibaliz Espinosa na voz e Ohashi no violín, tras a intervención do presidente da Real Academia Galega.

PRIMAVERA DAS LETRAS

O 27 de febreiro presentouse na Casa de Cultura Pintor Lloréns de Sada a nova edición do proxecto da Academia para o público infantil Primavera das Letras.

No acto participaron o presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, e a académica Fina Casalderrey, acompañados das comunidades educativas do CEIP Sada y sus Contornos e do IES Isaac Díaz Pardo, onde Luísa Villalta foi docente de Lingua e literatura galegas dende o ano 1991 ata o seu pasamento. No acto tamén participaron Susana Villalta, irmá da homenaxeada, e o alcalde de Sada, Benito Portela.

Xoán Babarro e Ana María Fernández son os autores do conto biográfico, titulado *Violino, Inglesa e o libro xigante. Pequena biografía de Luísa Villalta*. As imaxes da historia correron a cargo de Óscar Villán, Premio Nacional de Ilustración.

Os protagonistas da presentación foron os alumnos e alumnas do CEIP Sada y sus Contornos, parte dos cales levaron á escena unha adaptación teatral da historia do académico correspondente Xoán Babarro e de Ana María Fernández realizada pola mestra Tamara Rodríguez. Pola banda do IES Isaac Díaz Pardo, o alumno Roque Souto Parga e as alumnas Eva Mato Ecurís e Candela Naya López, de primeiro de bacharelato, deron lectura a varios fragmentos de obras poéticas e ensaísticas de Luísa Villalta.

CONTÁDENOS O VOSO DÍA DAS LETRAS

O CEIP Sada y sus Contornos (Sada), o Colexio Fogar de Santa Margarida (A Coruña) e mais o CEIP da Espiñeira-Aldán (Cangas) foron os gañadores da oitava edición de Contádenos o voso Día das Letras.

O colexio Sada y sus Contornos, onde Luísa Villalta foi docente dende 1990 ata o seu pasamento prematuro en 2004, promoveu o coñecemento da figura e da obra da autora con distintas iniciativas. Bandas deseñadas sobre a escritora, unha entrevista radiofónica a exalumnos de Villalta e un festival co gallo da celebración do 17 de maio foron parte das propostas desenvolvidas ao longo do curso 2023-2024. O alumnado levou ademais á escena unha adaptación de Violino, inglesa e o libro xigante. Pequena biografía de Luísa Villalta, a historia escrita por Ana María Fernández e o académico correspondente Xoán Babarro para Primavera das Letras.

O CEIP da Espiñeira - Aldán, un dos premiados na edición anterior do concurso, resultou de novo gañador en recoñecemento a unha completa proposta de sete obradoiros. Cada un nomeouse cunha nota do pentagrama, en referencia á faceta musical que sempre acompañou a Villalta, e dedicouse a profundar na súa vida e obra, así como a promover o uso do galego. Unha colaxe literaria, actividades de escritura creativa partindo de versos da autora, un podcast sobre a homenaxeada, o Rosco Letras Galegas 2024 e propostas de acompañamento musical para versos da poeta foron parte das iniciativas levadas a cabo neste colexio cangués.

No Colexio Fogar de Santa Margarida o alumnado de todos os niveis participou durante toda unha semana na Xincana de Luísa Villalta, cunha serie de xogos e pasatempos para distintas idades arredor da vida e do legado literario da escritora. Os estudantes do centro coruñés foron ademais parte do equipo do vídeo A Coruña de Villalta, un traballo que implicou nenos e nenas de distintos colexios de Escolas Católicas da Coruña.

O 22 de outubro celebrouse a entrega dos premios na Casa da Cultura de Sada. Na celebración recoñeceu-se o labor do profesorado na defensa da lingua galega, nun momento en que as enquisas sobre o uso e o coñecemento do idioma propio entre as novas xeracións lembran a necesidade de mudar o rumbo da política lingüística, de maneira especial no que atinxe á xente máis nova.

A coordinadora da iniciativa, Fina Casalderrey, conduciu o acto, que contou coa participación da nai e a irmá de Luísa Villalta, María Gómez e Susana Villalta; e do alcalde de Sada, Benito Portela, un dos moitos alumnos da escritora. Tamén asistiu unha representación do profesorado do IES Isaac Díaz Pardo, onde Luísa Villalta foi docente, e do alumnado de 1º da ESO, que o ano pasado participou dende o CEIP Sada y sus Contornos nas actividades premiadas hoxe.

SIMPOSIO LUÍSA VILLALTA. MIL SON EU TAN SÓ, TAN SOA

O *Simposio Luísa Villalta. Mil son eu tan só, tan soa* celebrouse os días 19, 20 e 21 de novembro na sede da Fundación Barrié.

O encontro estivo coordinado polas académicas Margarita Ledo e Ana Romaní e foi emitido por streaming a través de academia.gal e da canle de Youtube da Academia, onde aínda se pode visualizar. O programa desenvolvido foi o seguinte:

Martes 19 de novembro. Abrir a boca en ti

17:00 h Apertura institucional

17:30 h RELATORIOS

Presenta: Ana Romaní e Margarita ledo

Eva Veiga. *A escrita e as súas metamorfoses*

Paulino Pereiro. *O recurso da música na obra de Luísa Villalta*

18:45 h TODO A MESMA NOITE CO SEU DÍA

[mesa redonda] Modera: Marga do Val

Chus Nogueira. *Xa pasou o Día. Pensar Luísa Villalta despois das Letras*

Luciano Rodríguez. *Densidade leve*

Rexina R. Vega. *O control da mirada, a disidencia do corpo. A escrita feminista de Luísa Villalta*

20:00 h Maribel Longueira. Proxección fotográfica: *Papagaio*

Mércores 20 de novembro. O xesto de buscarmos

17:00 h RELATORIOS

Presenta: Fina Casalderrey

Inmaculada Otero Varela. *A narrativa de Luísa Villalta: un relato de compromiso e de innovación*

Henrique Rabuñal. *Catálogo de mulleres no teatro de Luísa Villalta*

18:30 h COMPARTIR AS CORDAS

Mesa redonda. Modera: Mercedes Queixas

Chus Pato. *O poema Villalta: todo en Sol*

Estíbaliz Espinosa. *Acordar no entrelazamento*

Tamara Andrés. *Luísa Villalta, palabra e fuga*

20:00 h Actuación musical: Uxía

Xoves 21 de novembro. Abrir a boca á escuridade

17:00 h RELATORIOS

Presenta: Montse Pena Presas

Xosé Mª Álvarez Cáccamo. *Luísa Villalta, poeta da Cidade*

Pilar García Negro. *O ensaio de Luísa Villalta: de como o discurso teórico acode en auxilio do vivido*

18:30 h CONQUISTAR O CORAZÓN DA CIDADE

Mesa redonda. Modera: Cesáreo Sánchez Iglesias

Teresa Seara. *“Múltiplo eu”: a cidade heteroxénea de Luísa Villalta*

Xurxo Souto. *A canción do mar do Orzán*

Miguel Anxo Fernán Vello. *Cidade e poesía en Luísa Villalta*

20:00 h Espectáculo

Indóciles. Vero Rilo, Nuria Vil e Mónica de Nut

O presente número do *Boletín* recolle os relatorios do simposio.

LUÍSA VILLALTA, A REBELIÓN DA PALABRA

O 9 de abril estreouse *Luísa Villalta: a rebelión da palabra*. O documental, dirixido por Damián Varela Pastrana e realizada por Miramemira, consta de seis episodios nos que máis dunha vintena de voces trazan un retrato coral de Luísa Villalta. Os versos da autora inspiran o nome da serie.

Xunto aos testemuños recollidos, a narración —con guiión de Alba López Álvarez— complementábase coas contribucións artísticas doutros profesionais do ámbito da poesía, a música e as artes escénicas. Os recitados, música, danza e mesmo unha adaptación dunha das obras teatrais da escritora, *Os dóces anos da guerra* (2001) complementan un total de case dúas horas de cinema documental.

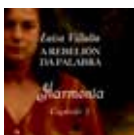
Antes da palabra, o son

Percorrido biográfico de Luísa Villalta

Melodía

A relación de Luísa Villalta coa música

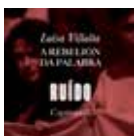
Harmonía

Análise da produción poética da autora

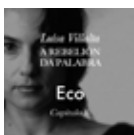
Silencio

A produción como dramaturga, narradora e articulista

Ruído

Compromiso cívico na vida e na obra da protagonista

Eco

A esencia da personalidade de Luísa Villalta a través de artistas de distintas disciplinas, con fincapé no derradeiro poemario, *Papagaio*

NOVAS DAS LETRAS GALEGAS DE 2024

PRESENTACIÓN DO ANO LUÍSA VILLALTA NA REDE 8 de xaneiro de 2024

A Real Academia Galega abriu o Ano Luísa Villalta coa posta en marcha na súa páxina web da sección sobre a autora. A académica de número Ana Romaní traza o retrato da escritora coruñesa e percorre a súa obra.

PRESENTACIÓN DA PROGRAMACIÓN DA ACADEMIA PARA AS LETRAS GALEGAS 2024 30 de xaneiro de 2024

Víctor F. Freixanes presentou a programación das Letras Galegas 2024 canda a Marilar Aleixandre, directora da Sección de Literatura da RAG, e Susana Villalta, irmá de Luísa Villalta.

UNHA EDICIÓN BILINGÜE GALEGO - HINDI DE POEMAS DE PAPAĞAIO PONLLES O RAMO ÁS LETRAS GALEGAS DE LUÍSA VILLALTA 19 de decembro de 2024

O profesor da Universidade Nacional Aberta Indira Gandhi da India Vikash Kumar Singh, exalumno dos Cursos de lingua e cultura galegas “Galego sen fronteiras”, asina a tradución ao hindi de oito poemas de *Papagaio* na edición que se incorpora ao catálogo de publicacións dixitais de academia.gal, ilustrada cunha selección das fotografías de Maribel Longueira que inspiraron os versos.

GALEGO SEN FRONTEIRAS XXXIV EDICIÓN DOS CURSOS DE VERÁN DE LINGUA E CULTURA GALEGAS

Os Cursos de lingua e cultura galegas “Galego sen fronteiras” chegaron en 2024 á súa trixésimo cuarta edición. Baixo a dirección de Henrique Monteagudo e con María López-Sandez na secretaría académica, reuníu máis de medio cento de estudantes procedentes de Europa, América e Asia. O programa desenvolveuse dende o 3 ata o 24 de xullo. Coma en anteriores edicións, o alumnado gozou dunha experiencia de inmersión lingüística e social en Galicia ao tempo que acudía a clases e seminarios organizados por niveis. A oferta completouse con visitas e outras actividades que lles ofreceron ás persoas asistentes unha aproximación á realidade do país dende distintas perspectivas, dende a literaria, lingüística e musical á artística e paisaxística.

Do 4 ao 24 de xullo de 2024 desenvolvéronse as clases teóricas e prácticas, co seguinte profesorado:

Grupo	Clases teóricas	Clases prácticas
<i>Elemental 1</i>	Ana Fachal Fraguela e	Celia Fernández Vasco e
<i>Elemental 2</i>	Esther Martínez Eiras	Xoán Carlos Goris García
<i>Medio</i>	Vicente Feijoo Ares	Rocío Barreiro Marzoa e Inés Rodríguez Rial

Grupo	Módulos comúns	Monográficos
<i>Superior</i>	Valentina Formoso: Achegamento á sociolingüística galega	Gabino Vázquez Grandío: A dinamización lingüística nos espazos educativos
	María López-Sández: Historia da literatura galega	Chus Nogueira: Poesía galega e xénero

CONFERENCIAS

- 4 de xullo.** María Álvarez de la Granja: Cal ti es, así me dis. Idiosincrasia e universalidade na fraseoloxía galega.
- 9 de xullo.** Berta Dávila: Escribir libros aquí e hoxe.
- 11 de xullo.** Lourenzo Fernández Prieto: Outra cara da emigración contemporánea: a Galicia moderna feita en América.
- 16 de xullo.** Rosalía Fernández Rial: Desnortadas: rumbo á poesía.
- 18 de xullo.** Montse Pena Presas: Tal multitude que fomos: un achegamento á polifacencia creativa de Luísa Villalta.

OUTRAS ACTIVIDADES

8 de xullo. Iniciación ao baile tradicional galego

Obradoiro, impartido por Montse Rivera, membro de Leilía. Tras recibir información do contexto no que se adoitaba bailar (foliadas, seráns, frascas...), houbo un achegamento aos bailes soltos e agarrados, con pasos base e xogos.

10 de xullo. Concerto didáctico. A zanfona, instrumento milenario: cantos de cego e literatura de cordel

Concerto didáctico sobre a organoloxía, iconografía, repertorio, tipos e usos da zanfona, a cargo de Ariel Ninas, alter ego de Mauro Sanín.

12 de xullo. Recepción da alcaldesa do Concello de Santiago de Compostela, Goretti Sanmartín.**13 de xullo. Excursión a Lugo**

Da man da profesora da USC Ana Suárez Piñeiro, especialista en romanización, o alumnado coñeceu as pegadas dos romanos na cidade actual.

15 de xullo. Somos un pobo de artistas.

Seguindo o método de Luísa Villalta, quen publicou en 1999 *O outro lado da música, a poesía*, Xurxo Souto penetrou na selva vizosa da música galega contemporánea.

17 de xullo. Encontro de confraternización

O parque de Bonaval acolleu o xa tradicional encontro de confraternidade. Na xuntanza servíronse petiscos e os estudantes interpretaron cancións galegas aprendidas nas clases e melodías populares dos seus respectivos países.

23 de xullo. Presentación do proxecto Neofalantes

O portal web neofalantes.gal ten como obxectivo servir de fiestra daquelas persoas que aprenderon e falan galego sen que esta sexa a súa lingua nai, tanto nados en Galicia coma xente de fóra que decidiu vivir no noso país.

ANDRÉS MARTÍNEZ SALAZAR, O GRANDE EDITOR DO REXURDIMENTO

O 12 de marzo, no Arquivo do Reino de Galicia, tivo lugar unha mesa redonda sobre a figura de Andrés Martínez Salazar (1846-1923), membro fundador da Academia e segundo presidente tras o pasamento de Manuel Murguía. No acto presentouse *Andrés, Martínez Salazar: aproximación bio-bibliográfica*, obra de Pedro López, e contou coa participación de:

- Gabriel Quiroga Barro, Arquivo do Reino de Galicia
- Ramón Villares, director da Sección de Historia da RAG
- Pedro López Gómez, autor do libro
- Víctor F. Freixanes, presidente da RAG

POESÍA E SOCIEDADE DE ONTE A HOXE. DIALOGANDO CON CELSO EMILIO FERREIRO

Apertura: Víctor F. Freixanes
 Marilar Aleixandre
 María López-Sández

Loanza: Xesús Alonso Montero

Actuación musical: García Mc

Condutora literaria: María López-Sández

Interveniantes: Anxo Angueira
 Rosalía Fernández Rial
 Ana Romani
 Oriana Méndez
 Chus Pato
 Ismael Ramos
 Alfonso Pexegueiro
 Rafa Vilar
 Marilar Aleixandre

**POESÍA
E SOCIEDADE
DE ONTE A HOXE**
 Dialogando con **Celso Emilio Ferreiro**

19 de marzo de 2024 | 19:00 h
 Fundación Luis Seoane
 Rúa San Francisco, 27 | A Coruña
 Entrada libre e gratuita
 Emisión en directo a través de
academia.gal

Celso Emilio Ferreiro (1912-1979) foi o protagonista da conmemoración do Día da Poesía da Real Academia Galega. A institución rendeulle homenaxe o martes 19 de marzo nunha convocatoria en que os versos do poeta celanovés dialogaron cos doutros dez autores actuais de distintas xeracións. A homenaxe estivo coordinada pola académica María López-Sández. Os textos elixidos recóllense na *plquette* conmemorativa, dispoñible en versión dixital na sección de publicacións.

Intervencións

Apertura:

Víctor F. Freixanes
 Marilar Aleixandre
 María López-Sández

Loanza:

Xesús Alonso Montero

Actuación musical:

García MC

Condutora literaria:

María López Sández

Recitan:

Anxo Angueira
 Rosalía Fernández Rial
 Ana Romani
 Oriana Méndez
 Chus Pato
 Ismael Ramos
 Alfonso Pexegueiro
 Rafa Vilar
 Marilar Aleixandre

AS ALDEAS GALEGAS: NOVAS OLLADAS. CONVERSAS CRUZADAS

A Real Academia Galega celebrou o xoves 4 de xullo no salón de actos da Fundación Luis Seoane a xornada As aldeas galegas: novas olladas. Conversas cruzadas, unha proposta do grupo de traballo Pensamento e Ensaio, constituído no seo da Sección de Literatura.

O encontro permitiu compartir e reflexionar acerca de iniciativas que procuran un modo de vida sostible no rural en termos sociais, persoais e ambientais, e desenvolveuse de acordo co seguinte programa:

Presenta e modera: Marilar Aleixandre

A memoria da terra. María Sánchez, poeta e veterinaria

Sementeira do pasado. Escavar a cultura campesiña de Galicia Alfredo González Ruibal, arqueólogo

Territorio e paisaxe. Ana Corredoira, bióloga e gandeira

Desafíos de xestión dun territorio híbrido. Iago Lestegás, arquitecto

Actuación: Caamaño&Ameixeiras

VOCES DA NARRATIVA II. HOMENAXE A NÉLIDA PIÑÓN

A segunda edición de Voces da narrativa estivo dedicada á académica de honra Nélida Piñón (Rio de Janeiro, 1934 - Lisboa, 2022). O encontro, celebrado na Fundación Barrié o 29 de outubro, afondou na vida e na obra dunha figura esencial das letras contemporáneas do Brasil, que fixo das súas raíces galegas un dos esteos da súa produción literaria. O programa foi o seguinte:

Presentación: Marilar Aleixandre

Intervencións:

Karla da Silva

Antonio Maura

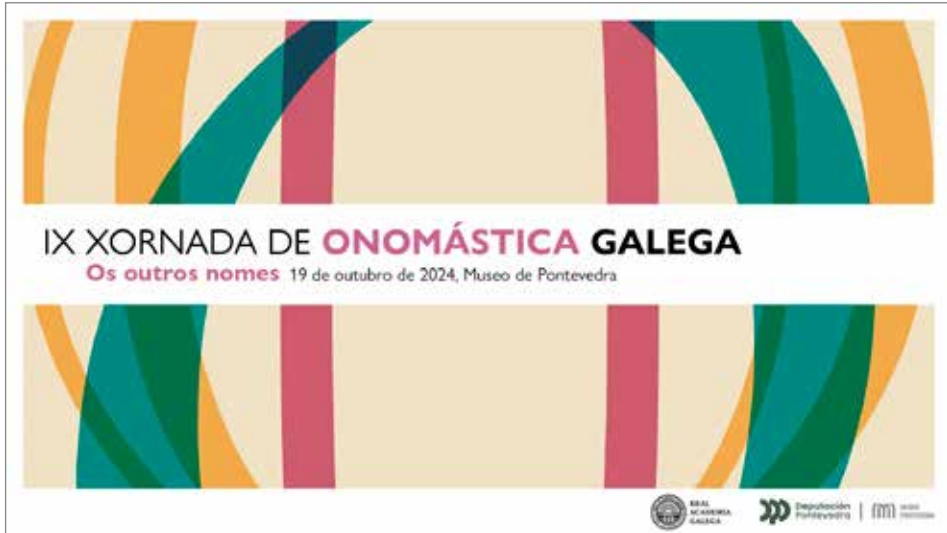
Alfonso Armada

Víctor F. Freixanes

Actuación musical: Boroa

IX XORNADA DE ONOMÁSTICA GALEGA. OS OUTROS NOMES

A IX Xornada de Onomástica Galega, celebrada o 19 de outubro no edificio Castelao do Museo de Pontevedra baixo o título *Os outros nomes*, reuniu especialistas que profundaron na onomástica da ciencia, as intelixencias artificiais galegas, os grupos tradicionais, os fanzines e os animais domésticos.

O encontro anual que organiza o Seminario de Onomástica da Real Academia Galega, coa colaboración da Deputación de Pontevedra e do Museo de Pontevedra, estivo coordinado polas académicas Ana Boullón e Luz Méndez, e desenvolveuse da seguinte forma:

SESIÓN DE MAÑÁ

Inauguración

Os nomes do asombro. Da víbora de Seoane á estrela Rosalía Xurxo Mariño

Nomeando a IA: voces artificiais Elisa Fernández Rei, Adina Ioana Vladu e Carmen Magariños Iglesias

Intervención didáctica. Amigos entrañables. Unha aproximación aos usos contemporáneos nos nomes de animais desde a escola Anxos García Fonte

Debate

«Viva o noso bandiño!» *Achega ás denominacións dos grupos de pandeireteiras en Galicia* Noemi Basanta Llanes

A onomástica das marxés. Un percorrido sobre as diferentes combinacións ortográficas e as novas denominacións dentro dos fanzines galegos desde 1990 até a actualidade Ramón Mariño Fernández

Debate

SESIÓN DE TARDE

Os nomes do Ceo Martin Pawley

Debate

Actuación. Dicir o nome e esperar o eco Celso Fernández Sanmartín

Clausura

TOPONIMÍZATE 2024

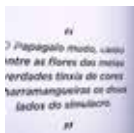
A campaña Toponimízate de 2024 desenvolveuse en doce concellos, tres de cada provincia: Boiro, Camariñas e Tordoia (A Coruña), Abadín, Antas de Ulla e Láncara (Lugo), A Arnoia, Cualedro e Vilar de Santos (Ourense) e Barro, A Illa de Arousa e Salceda de Caselas (Pontevedra). Chegouse así á cifra de 94 concellos ao longo de sete anos. Nas doce charlas explicáronse un total de 1 364 topónimos e asistiron arredor de 600 persoas.

GUÍA DOS APELIDOS GALEGOS

En xaneiro de 2025 presentouse a *Guía dos apellidos galegos*, a ferramenta en liña que facilita o coñecemento das formas propias de máis de 6000 nomes de familia que abranguen aproximadamente o 95% da poboación galega. A Guía ofrece tanto a forma estándar de cada apelido coma as non estándar, coa equivalencia non deturpada, e permite descargar un informe do Seminario de Onomástica da RAG que acredita cal é a forma correcta daqueles apellidos alterados.

O SEMINARIO DE ONOMÁSTICA RESPONDE

O Papagaio
Iván Méndez
6 de marzo de 2024

Moraima
Xosé María Lema
23 de abril de 2024

Antas de Ulla
Andrea Santiso
9 de setembro de 2024

Arzúa
Antón Santamarina
16 de setembro de 2024

Tordoia
Lidia Gómez Martínez
23 de setembro de 2024

Corrubedo
Fernando Cabeza
Quiles
30 de setembro de 2024

Salvaterra de Miño
Gonzalo Navaza
7 de outubro de 2024

Monelos
Iván Méndez
14 de outubro de 2024

Ortoño
Ramón Lorenzo
21 de outubro de 2024

Zas
Xosé María Lema
4 de novembro de 2024

Bertamiráns
Ramón Lorenzo
2 de decembro de 2024

Baiona
Gonzalo Navaza
5 de decembro de 2024

NOMES GALEGOS DAS AVES DE GALICIA E DE ESPAÑA

O grupo de traballo de ornitonimia, vinculado ao Seminario de Terminoloxía, presentou unha ferramenta web que reúne as denominacións unificadas de máis de 600 especies diferentes de aves. *Nomes galegos das aves* é froito do traballo conxunto de ornitólogos e lingüistas e permite realizar procuras polo nome galego, o científico ou a familia á que pertence cada ave, acompañada en moitos casos de fotografías que reforzan o seu carácter divulgativo. A listaxe dálles preferencia ás denominacións patrimoniais, moitas delas documentadas dende a Idade Media e presentes no refraneiro.

The screenshot shows the homepage of the website 'Nomes galegos das aves de Galicia e de España'. The main title is 'Nomes galegos das aves de Galicia e de España'. Below the title, there are navigation links: 'PRESENTACIÓN', 'DENOMINACIÓN DAS AVES', 'METODOLOXÍA', 'BIBLIOGRAFÍA', and 'CRÉDITOS'. A search bar is present with the text 'Intrín un nome galego' and a magnifying glass icon. Below the search bar, there are three tabs: 'NOME GALEGO', 'NOME CIENTÍFICO', and 'FAMILIA'. The main content area contains the text: 'DENOMINACIÓN GALEGA DAS AVES DE GALICIA E DE ESPAÑA. Esta ferramenta ofrece unha proposta unificada das denominacións terminolóxicas de máis de 600 especies diferentes de aves en galego como instrumento para todo tipo de comunicación especializada no ámbito da ornitoloxía, sexa na realización de artigos científicos, libros, paneis, materiais divulgativos ou actividades de educación ambiental en lingua galega.' On the right side, there is a sidebar with the heading 'OS MÁIS BUSCADOS' and a list of search results, including 'poliña caíada'. At the bottom of the sidebar, there is a logo for 'XUNTA DE GALICIA' with the text 'CO APOIO DA XUNTA DE GALICIA'.

7º CONCURSO DE MICRORRELATOS

A sétima edición do concurso de microrrelatos da Real Academia Galega e PuntoGal botou a andar o 24 de xaneiro de 2024. Nas tres modalidades da convocatoria, que estivo aberta ata o 29 de febreiro, participaron cerca dun milleiro de persoas.

XURADOS

Os relatos presentados na modalidade de persoas adultas foron valorados polo presidente da RAG, Víctor F. Freixanes; o presidente de PuntoGal e tamén académico, Manuel González; a académica correspondente Olga Castro; o director xeral de PuntoGal, Darío Janeiro; e a escritora Antía Yáñez, membro do comité de redacción da revista *Luzes*.

O xurado das modalidades infantil e xuvenil integrárono o académico de número Euloxio R. Ruibal; a académica correspondente Montse Pena Presas; a presidenta do padroado do Museo do Pobo Galego e membro da directiva de PuntoGal, Concha Losada; a filóloga e tamén membro do equipo de PuntoGal Cristina Ríos; e o escritor e xornalista Lois Alcayde Dans, coordinador da revista *Luzes*.

RELATOS GAÑADORES

Claudia Pérez González fíxose co primeiro premio na categoría de adultos con “Nin con lixivia”. O segundo premio foi para Luca Chao, por “Esperanza”, e Manuel González Seoane fíxose co terceiro premio co relato titulado “Herdanza”.

Na modalidade xuvenil, Jacobo Pérez Criado acadou a máxima distinción con “Escoitouse o silencio”, o segundo premio foi para Mencía Ferreiro García por “Piii... piii... piii...”; e o terceiro para Carla Coucheiro Rodríguez por “Inocencia”.

Na categoría infantil, Martina Boo Álvarez foi recoñecida co primeiro premio por “Un día misterioso”; Mariña Abollo Aneiros recibiu o segundo por “O niño da palmeira”, e Xoel Villar Castro foi recoñecido co terceiro por “Traballo a tempo completo”.

ENTREGA DE PREMIOS

O 23 de xullo, nun acto celebrado na Fundación Luís Seoane, entregáronse os galardóns ás nove persoas gañadoras, que recibiron distintos premios tecnolóxicos e relacionados coa lectura. Participaron na entrega os membros de número Víctor F. Freixanes, Manuel González González e Silvia López en representación da revista *Luzes*.

NOVAS DA ACADEMIA

Presentación dos actos do 25 aniversario do pasamento de Gonzalo Torrente Ballester

27 de xaneiro de 2024

O presidente da Real Academia Galega participou en Ferrol na apertura da programación que lembrou a Gonzalo Torrente Ballester nos 25 anos do seu pasamento.

O catálogo da biblioteca de Murguía e un libro coas contribucións das xornadas de homenaxe pechan o centenario do primeiro presidente da RAG

2 de febreiro de 2024

A Real Academia Galega púxolle o ramo ao centenario de Manuel Murguía coa publicación do catálogo da súa biblioteca e un segundo volume que recolle as achegas presentadas nas xornadas coas que a entidade lle rendeu homenaxe en 2023.

Entrega de premios do IV Certame de relato breve A Erbeda

6 de febreiro de 2024

O presidente da Real Academia Galega e o vicepresidente da Asociación Veciñal Os Nossos Lares, Álvaro Benedicto Pérez Sancho, entregaron os premios do IV Certame de relato breve A Erbeda, unha iniciativa da entidade de Palavea na que a RAG colabora xunto ao Concello da Coruña e as librarías Xiada, Moito Conto e Formatos.

Clausura da VI edición de 21 días co galego

6 de febreiro de 2024

O académico Xesús Ferro Ruibal participou na clausura da última edición do programa de dinamización lingüística *21 días co galego*, que por primeira vez se desenvolveu nas etapas de infantil e

primaria. A sexta convocatoria desta iniciativa contou coa participación de preto de 4600 persoas de dez centros educativos de Galicia.

Premio da Cultura Galega de Proxección Exterior para os Cursos “Galego sen fronteiras”

7 de febreiro de 2024

O presidente da Real Academia Galega recolleu o Premio da Cultura Galega 2023 de Proxección Exterior, concedido aos Cursos de lingua e cultura galegas “Galego sen fronteiras”.

A colección Terra Nomeada medra cun volume que viaxa ao centro xeográfico de Galicia

14 de febreiro de 2024

A filóloga Andrea Santiso Arias presentou na Casa da Cultura de Antas de Ulla o libro dedicado aos topónimos deste concello. A autora estivo acompañada na presentación polo presidente da RAG, Víctor F. Freixanes; a académica Ana Boullón, en representación da AGOn; e a alcaldesa de Antas de Ulla, Pilar García Porto.

A RAG difunde as partituras de Marcial del Adalid nunha nova web que visibiliza un dos grandes músicos do Rexurdimento

22 de febreiro de 2024

A Real Academia Galega presentou a páxina web dedicada ao pianista e compositor Marcial del Adalid. O presidente da RAG, Víctor F. Freixanes; e mais o académico correspondente e musicólogo Fernando López-Acuña e a investigadora —coordinadores da web— presentaron tamén a obra *Marcial del Adalid e o seu legado na Real Academia Galega*.

Toponimia de Muros analiza a orixe e o significado de máis dun cento de nomes de lugar

15 de marzo de 2024

Alfonso Blanco Quintela presentou na antiga fábrica de Sel *Toponimia de Muros*. Foi un encontro aberto á veciñanza no que estivo acompañado por Víctor F. Freixanes; o coordinador do Seminario de Onomástica da RAG, Antón Santamarina; a presidenta da Asociación Galega de Onomástica e académica correspondente Luz

Méndez; o vicesecretario da RAG, Henrique Monteagudo; e a alcaldesa de Muros, María Lago Lestón.

Cibercarracho incorpórase ao paseo das Palabras do Ano de Lugo

21 de marzo de 2024

Cibercarracho, a Palabra do Ano 2023, incorporouse ao paseo das Palabras do Ano de Lugo. O presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, e o responsable de Patrimonio e Cultura da Fundación Barrié, o académico correspondente Diego Rodríguez, visitaron a rúa Menorca acompañados do tenente de alcalde, Rubén Arroso, e a concelleira de Cultura, Turismo e Promoción da Lingua, Maite Ferreiro.

A Real Academia Galega e o Concello de Ames blindan o proxecto Modo galego, actívao! cun convenio ata o ano 2026

2 de abril de 2024

A Real Academia Galega e o Concello de Ames decidiron estender a colaboración no proxecto *Modo galego, actívao!*, coa sinatura dun convenio ao abeiro do cal se prevé ampliar o programa aos primeiros niveis da ESO nos vindeiros cursos, entre outras medidas que comparten o obxectivo común de frear o abandono do galego na infancia.

Presentación do proxecto de rehabilitación integral da sede da Real Academia Galega

25 de abril de 2024

O presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, e o arquitecto Gonzalo Moure presentaron o 25 de abril de 2024 o proxecto de rehabilitación integral que se está a executar no número 11 da rúa Tabernas da Coruña. A presentación da proposta licitada celebrouse na sede da delegación do Colexio Oficial de Arquitectos de Galicia na Coruña.

A RAG e o Concello de Ames estenden ao primeiro ciclo de infantil o programa ‘Modo galego, actívao!’

8 de maio de 2024

A Real Academia Galega e o Concello de Ames presentaron a segunda edición do proxecto de investigación-acción *Modo galego, actívao!* Como novidade, o proxecto chega tamén ás dúas escolas

infantís municipais, que atenden uns douscentos nenos e nenas ata os tres anos de idade, e reforza a oferta de accións formativas.

Visita oficial do alcalde de Zas

29 de maio de 2024

O presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, recibiu o alcalde de Zas, Manuel Muíño. O rexedor fíxolle entrega de exemplares da antoloxía poética de Enrique Labarta Pose (1863 - 1925) editada por Galaxia co patrocinio do Concello de Zas. O volume forma parte das iniciativas que a Comisión Labarta Pose está a desenvolver no marco da súa campaña de reivindicación dun Día das Letras Galegas para o autor.

Visita do voceiro do Grupo Socialista

10 de xuño de 2024

Víctor F. Freixanes recibiu o voceiro do Grupo Socialista no Parlamento de Galicia e secretario xeral do PSdeG, José Ramón Gómez Besteiro. No encontro ambas as partes compartiron a súa preocupación pola creba na transmisión xeracional do galego e a necesidade de recuperar consensos arredor do idioma para artellar novas políticas que garantan o seu futuro.

Unha doazón de máis 8 000 microtopónimos de Dumbría

19 de xuño de 2024

Modesto García Quintáns realizou o mapa topográfico do concello de Dumbría, máis de 8 000 microtopónimos xeorreferenciados. Esta documentación, que constitúe un material documental de enorme valor, foille entregada en doazón a Real Academia Galega para a súa incorporación a Galicia Nomeada.

Recepción do alcalde de Meaño

25 de xuño de 2024

O presidente da Real Academia Galega recibiu o alcalde de Meaño, Carlos Viéitez Fernández. O rexedor entregoulle exemplares de *Herminia Fariña. Vida e obra dunha poeta de Meaño*, un volume editado polo concello para divulgar a figura da escritora, que forma parte das iniciativas que se están a desenvolver dentro da súa reivindicación dun Día das Letras Galegas para Herminia Fariña (1902-1964).

As cantareiras e a poesía popular oral protagonizarán o Día das Letras Galegas 2025

5 de xullo de 2024

A Real Academia Galega acordou en sesión plenaria ordinaria render homenaxe no Día das Letras Galegas 2025 ás cantareiras e á poesía popular oral. A institución personifica a homenaxe en Adolfina e Rosa Casás Rama, naturais de Cerceda; Eva Castiñeira, de Muxía; e as Pandeireteiras de Mens, de Malpica de Bergantiños.

Recepción do alumnado do Instituto Arxentino-Galego Santiago Apóstolo

18 de setembro de 2024

Vinte e dous alumnos do Instituto Arxentino-Galego Santiago Apóstolo de Buenos Aires, de visita en Galicia, foron recibidos polo presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, na sede da Fundación Luis Seoane. O presidente introduciunos na historia da Academia e no estreito vencello histórico entre Galicia e Arxentina exemplificada na figura do escritor e pintor Luís Seoane.

A RAG insta as autoridades galegas a executaren as recomendacións de acción inmediata do Consello de Europa para a lingua do país

25 de setembro de 2024

Na véspera do Día Europeo das Linguas, a Real Academia Galega insta as autoridades galegas a executaren as recomendacións de actuación inmediata sinaladas no sexto informe da comisión de expertos do Consello de Europa encargada de analizar o cumprimento da *Carta Europea de Linguas Rexionais e Minoritarias* en España.

A RAG reivindica no Congreso a pluralidade lingüística como un patrimonio común

26 de setembro de 2024

O presidente da Real Academia Galega participou no acto conmemorativo do Día Europeo das Linguas que tivo lugar no Congreso dos Deputados, un ano despois de que o Parlamento español reconeceise plenamente o uso do galego, o catalán e o éuscaro nas súas sesións e documentos.

A Real Academia Galega tamén estivo presente na oitava reunión do Consello das Linguas Oficiais da Administración Xeral do Estado. Henrique Monteagudo representou a institución no encontro convocado polo Ministerio de Política Territorial e Memoria Democrática, que se desenvolveu na Universitat d'Alacant.

O Seminario de Sociolingüística presenta 'Modo galego, actívaio!' en foros de educadores e lingüistas

8 de outubro de 2024

O Seminario de Sociolingüística participou en encontros de especialistas en educación e lingüística coa presentación de *Modo galego, actívaio!* A iniciativa expúxose nas VII Xornadas Educación e Linguas, celebradas na Facultade de Ciencias da Educación da Universidade de Santiago de Compostela; e mais no IV Simposio Internacional de Aspectos Lingüísticos do Noroeste Ibérico, na Facultade de Filoloxía da mesma institución.

Visita oficial da portavoz nacional do BNG

11 de novembro de 2024

O presidente da Real Academia Galega recibiu a portavoz nacional do BNG. Víctor F. Freixanes e Ana Pontón abordaron a situación da lingua galega nunha xuntanza na que tamén participaron o vicesecretario, a tesoureira e a arquivaira-bibliotecaria da RAG, Henrique Monteagudo, Fina Casalderrey e Marilar Aleixandre; e mais as deputadas Mercedes Queixas Zas e Iria Taibo.

Recepción do conselleiro de Cultura, Lingua e Xuventude

22 de novembro de 2024

O presidente da Real Academia Galega recibiu o conselleiro de Cultura, Lingua e Xuventude. Víctor F. Freixanes reiterou a preocupación da institución pola evolución do idioma do país e insistiu na necesidade de acadar no Parlamento de Galicia un gran pacto pola lingua.

Presentación das Letras Galegas 2025 no Culturгал

1 de decembro de 2024

Ana Boullón e Víctor F. Freixanes participaron na presentación das Letras Galegas 2025, dedicadas á poesía popular oral e ás mulleres que a crearon e a transmitiron ao longo dos séculos, no acto de clausura da décimo sexta edición do Culturгал.

Presentación de *Obra en galego*, de Francisca Herrera Garrido

16 de decembro de 2024

O presidente da Real Academia Galega participou na presentación do volume que recolle a obra en galego de Francisca Herrera Garrido (1869-1950). A Casa Charry acolleu o acto, no que estiveron presentes Camiño Noia Campos, encargada da edición crítica, o alcalde de Oleiros, Ángel García Seoane, e José Leoncio Areal, sobriño neto da escritora e editor do libro.

A palabra do ano 2024

27 de decembro de 2024

A campaña da Palabra do Ano procura identificar voces especialmente destacadas na conversa pública dos últimos doce meses.

Cantareira foi a voz elixida Palabra do Ano 2024. Na primeira acepción do dicionario da RAG, *cantareiro*, *-a* define a persoa que sabe cantar ou afeccionada a facelo. Como adxectivo, esta voz ten unha segunda acepción similar, “que emite un son agradable e melodioso”. Pero a Palabra do Ano 2024 refírese á forma substantivada *cantareira*, que se aplica á muller que canta cantigas populares.

DECLARACIÓNS INSTITUCIONAIS

DECLARACIÓN INSTITUCIONAL DA REAL ACADEMIA GALEGA A PROL DUN PACTO POLA LINGUA

13 de decembro de 2024

Os datos sobre a situación do idioma que acaba de publicar o Instituto Galego de Estatística (2024), analizados no *Informe sobre a situación da lingua galega* aprobado no Plenario, son contundentes: dramática redución da cifra de falantes de 5 a 14 anos, incremento exponencial das prácticas monolingües en castelán en todos os grupos de idade (que atinxe o 43 % na cohorte de 15 a 29 anos e o 54 % na de 5 a 14 anos), incapacidade para falar galego do 32 % no grupo de idade máis novo, e incompetencia para escribilo do 38 % nese mesmo grupo.

Estas cifras ofrecen unha proba rotunda das consecuencias do decreto chamado de plurilingüismo de 2010 e en xeral do abandono das políticas de protección do galego: incremento do monolingüismo en castelán e diminución tanto da competencia en galego canto do seu uso.

A Real Academia Galega tense manifestado reiteradamente sobre a situación do galego. Ademais de diversos estudos e informes, cómpre lembrar aquí pronunciamentos do seu Plenario como a análise do decreto de plurilingüismo (2010), a demanda dunha avaliación dos efectos deste decreto sobre as competencias do estudantado (2014), a reclamación de desenvolvemento do Plan Xeral de Normalización da Lingua Galega (2015) e o requirimento de aplicación íntegra da *Carta Europea das Linguas Rexionais e Minoritarias* (2019).

O proceso de substitución do galego gañou un ímpeto extraordinario ao longo do presente século, e a caída de uso da lingua galega, sobre todo entre as novas xeracións, é un feito obxectivo que pon en grave risco a continuidade do idioma. Por tanto, cómpre sinalar o seguinte:

1. A responsabilidade é de toda a sociedade galega, pero moi fundamentalmente de quen detén o goberno e dispón, xa que logo, dos mecanismos de actuación e planificación. A primeira responsabilidade é, por tanto, do goberno galego.
2. Hai varias fronteiras necesitadas de actuación urxente, entre as que salientamos:
  - a. No seo das familias vivimos unha dramática ruptura da transmisión xeracional.

- b. Na escola non podemos aceptar que nenos e nenas que chegan ao ensino infantil e primario falando galego (a lingua das familias) volvan ao pouco tempo falando castelán. Os obxectivos do sistema educativo establecidos pola Lei non se cumpren.
  - c. Os medios de comunicación, que afrouxaron nas iniciativas creativas arredor da lingua, son axentes fundamentais para a normalización do idioma. En canto aos medios públicos, manifestamos a nosa fonda preocupación pola posibilidade do uso doutras linguas que permite o Proxecto de lei de servizos de medios públicos de comunicación audiovisual de Galicia para a sociedade dixital.
  - d. A industria da cultura precisa mecanismos e estratexias de difusión que permitan aos creadores en galego chegar ás audiencias (sobre todo á xente nova) e compensar a forte incidencia da oferta global.
  - e. Os axentes representativos da sociedade civil e as administracións son fundamentais. Urxe unha política estimulante que incorpore o galego ao mundo da empresa, a publicidade, o comercio, os deportes, o lecer, o culto relixioso etc., e mais que o active na administración pública, na sanidade, na xustiza...
  - f. A respecto da presenza da lingua nas novas tecnoloxías da comunicación, é necesaria unha estratexia activa que estimule os creadores nas redes sociais, a súa presenza na intelixencia artificial etc.
  - g. Achegamento ao portugués sen renunciar ao galego potenciando a dimensión internacional do idioma a través da lusofonía.
3. Todo o anterior debería concretarse nunha revisión do *Plan Xeral de Normalización da Lingua Galega*, en que deben participar os axentes sociais relevantes. Esta revisión debe prever a súa implementación, con medidas concretas, dotadas do correspondente orzamento, e obxectivos temporalizados, con indicación dos órganos executores e previsións de avaliación periódica do seu cumprimento.
4. A *Carta Europea das Linguas Rexionais e Minorizadas*, compromiso internacional que obriga ao Estado e á Xunta de Galicia, debe ser cumprida na súa integridade. Isto implica o deseño dun marco normativo novo para o galego, incluíndo un novo decreto para o sistema educativo que substitúa o decreto de plurilingüismo de 2010, que diminuíu a presenza do galego no ensino e que a RAG recorreu legalmente no seu día. Tal como esta Carta prevé, debe ofertarse unha liña de ensino en galego desde a escola infantil á Universidade. Igualmente, cómpre que o sistema universitario se comprometa co uso do galego como lingua da docencia.

5. Como punto de partida para esa nova política, é imprescindible que se chegue a un **Pacto pola Lingua Galega** que implique o conxunto da sociedade. As formacións políticas representadas no Parlamento son a expresión da soberanía popular e a elas corresponde a iniciativa, mais contemplando a participación activa dos axentes sociais.
6. A Real Academia Galega insta a Xunta de Galicia e as forzas políticas a iniciaren o novo curso político cun proxecto de futuro para o idioma que comprometa e ilusione. Cómpre situar o **patrimonio común do idioma** por riba dos cálculos a curto prazo e das controversias partidistas. Esta é unha tarefa urxente, que non admite máis demoras.

CONVENIOS

Durante o ano 2024 a Real Academia Galega asinou convenios de colaboración, contratos e acordos con distintas entidades:

Convenio de colaboración coa Consellería de Cultura, Lingua e Xuventude da Xunta de Galicia polo que se instrumentan as subvencións nominativas para accións culturais e de investigación lingüística e para investimentos, con cargo aos orzamentos xerais da Comunidade Autónoma de Galicia.

Contrato de servizos coa Consellería de Cultura, Lingua e Xuventude da Xunta de Galicia para a realización de traballos relacionados coa recolleita, normalización e elaboración de contidos e actividades divulgativas sobre a toponimia galega.

Resolución do Ministerio de Ciencia, Innovación e Universidades pola que se concede e regula unha subvención nominativa á Real Academia Galega, prevista nos Presupostos Xerais do Estado.

Subvención nominativa da Excma. Deputación Provincial da Coruña para colaborar nas actividades da Real Academia Galega.

Subvención nominativa da Excma. Deputación Provincial de Lugo para colaborar nos gastos de funcionamento da Real Academia Galega.

Subvención nominativa da Excma. Deputación Provincial de Ourense para gastos de funcionamento da Real Academia Galega.

Subvención nominativa da Excma. Deputación Provincial de Pontevedra para colaborar nas actividades da Real Academia Galega.

Contrato de cesión de obras de arte entre a Excma. Deputación Provincial de Pontevedra, a través do Museo de Pontevedra, e a Real Academia Galega.

Convenio de colaboración co Concello da Coruña para colaborar nas actividades da Real Academia Galega.

Acordo entre a Fundación Barrié e a Real Academia Galega para a edición electrónica do Dicionario da RAG e o “Portal das Palabras”.

Axuda económica da Secretaría Xeral de Cultura da Xunta de Galicia para o desenvolvemento do Simposio Luísa Villalta.

Convenio marco de colaboración entre a Real Academia Galega e o Concello de Ames para o desenvolvemento do proxecto *Modo galego, actívao!*

Renovación do convenio de colaboración entre a Consellería de Cultura, Lingua e Xuventude, a Fundación Cidade da Cultura e a Real Academia Galega de cesión, a título gratuito, do espazo necesario no edificio da Biblioteca e Arquivo de Galicia para situar os seminarios de Lexicografía, Sociolingüística e Onomástica.

REPRESENTACIÓNS

A Real Academia Galega ten representación institucional nas seguintes entidades:

Asociación PuntoGal
Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades
Consello Asesor de Publicacións. Deputación de Ourense
Consello da Cultura Galega
Consello da Memoria Democrática. Concello da Coruña
Consello Municipal da Cultura. Concello da Coruña
Consello Social da Lingua Galega. Concello de Vigo
Fundación Cidade da Cultura
Fundación Penzol
Instituto da Lingua Galega
Observatorio da Lusofonía Valentín Paz Andrade
Padroado da Biblioteca do Real Consulado
Padroado da Biblioteca Nacional
Padroado da Fundación Carlos Casares
Padroado da Fundación Castelao
Padroado da Fundación Curros Enríquez
Padroado da Fundación Gonzalo López Abente
Padroado da Fundación Germán Sánchez Ruipérez
Padroado da Fundación Luis Seoane
Padroado da Fundación Manuel María de Estudos Galegos
Padroado da Fundación Rosalía de Castro
Padroado do Museo do Pobo Galego
Padroado da Fundación Camilo José Cela
Padroado da Fundación Otero Pedrayo
Padroado da Fundación Uxío Novoneyra
Padroado da Fundación Eduardo Pondal

A Real Academia Galega é membro do xurado dos seguintes premios:

Premio Antón Losada Diéguez
Premios da Cultura Galega
Premio Mondoñedo 10
Premios Nacionais de Literatura do Ministerio de Educación, Cultura e
Deporte

Premio de Narrativa Breve Repsol
Premio de Tradución Plácido Castro
Premio Otero Pedrayo
Premio Trasalba da Fundación Otero Pedrayo

Institucións colaboradoras coa Real Academia Galega:

Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega
Asociación PuntoGal
Asociación Socio-Pedagóxica Galega
Centro Galego de Artes da Imaxe (CGAI)
Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades
Concello da Coruña
Consello da Cultura Galega
Deputación da Coruña
Deputación de Lugo
Deputación de Ourense
Deputación de Pontevedra
Fundación Barrié
Fundación Luís Seoane
Fundación Otero Pedrayo
Fundación Penzol
Fundación Rosalía de Castro
Grupo Radio Televisión de Galicia
Instituto da Lingua Galega
Museo de Pontevedra
Museo do Pobo Galego
Parlamento de Galicia
PEN Clube de Galicia
Universidade da Coruña
Universidade de Santiago de Compostela
Universidade de Vigo
Xunta de Galicia